

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ГОД. III, БР. 5
ШТИП, 2018

VOL. III, NO 5
STIP, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. III, Бр. 5
Штип, 2018

Vol. III, No 5
Stip, 2018

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест
	Twitter https://twitter.com/palimpsest22
	SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

15 ПРЕДГОВОР

Светлана Јакимовска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

19 Виолета Јанушева

ИСТИОТ/А/О/Е ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ НА
МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva

THE [SAME] IN THE JOURNALISTIC SUB-STYLE OF THE STANDARD
MACEDONIAN LANGUAGE

31 Игор Станојоски

ЗА И ПРОТИВ УПОТРЕБАТА НА АОРИСТОТ ОД НЕСВРШЕНИТЕ
ГЛАГОЛИ

Igor Stanojoski

USE OF IMPERFECTIVE AORIST: FOR AND AGAINST

43 Марија Леонтик

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА ГЛАСОВИТЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНА КЛАСИФИКАЦИЈА

Marija Leontik

CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE TURKISH AND MACEDONIAN
SOUNDS AND THEIR CLASSIFICATION

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

61 Chahinda Ezzat

LES VOIX DU « SILENCE » DANS LE SILENCE DE MAHOMET DE SALIM
BACHI

Chahinda Ezzat

VOICES OF “SILENCE” IN THE SILENCE OF MAHOMET BY SALIM BACHI

73 Марија Ѓорѓиева Димова

ПИШУВАЊЕТО КАКО ДОМУВАЊЕ

Marija Gjorgjieva Dimova

WRITING AS A NARRATIVE HOME

87 Nurdan Yeşilyurt

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE İHANET MOTİFİ ÜZERİNE

Nurdan Yeşilyurt

UPON THE THEME OF TREACHERY IN THE BOOK OF DEDE KORKUT

99 Satı Kumartaşlıoğlu

AFYONKARAHİSAR/EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNDE COĞRAFYA VE
MEKÂN UNSURLARI

Satı Kumartaşlıoğlu

GEOGRAPHY AND PLACE ELEMENTS IN EMIRDAG FOLK SONGS

115 Şerife Seher Erol Çalışkan, Tuğba Teke

TÜRKMEN EFSANELERİNDE NEDİR ŞAH

Sherife Seher Erol Calışhkan, Tugba Teke

NEDIR SHAH IN TURKMENIAN LEGENDS

131 Славчо Ковилоски

ХРИСТЕ ХАЏИ КОНСТАНТИНОВИЧ: ПИСМОВНИК И ЕРМИНИЈА

Slavcho Koviloski

HRISTE HADZHI KONSTANTINOVICH: PISMOVNIK AND ERMINIA

139 Can Şen, Alp Eren Demirkaya

TROYSKİLİ AHMED TACEDDİN'İN RUSYA TÜRKLERİNİN TİYATRO
FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ BİR YAZISI

Can Şen, Alp Eren Demirkaya

AN ARTICLE OF AHMED TACEDDIN FROM TROYSKI ABOUT
THEATER ACTIVITIES OF RUSSIAN TURKS

151 Даниела Андоновска-Трајковска

ТРАГАЊЕ ПО ЕСЕНЦИЈАТА ВО (ВОН)ТЕКСТОВНИТЕ СТРУКТУРИ
(КОН „ВО КОЖУРЕЦОТ НА ВЕКОТ“ ОД ВЕСНА МУНДИШЕВСКА-
ВЕЛЈАНОВСКА)

Daniela Andonovska-Trajkovska

A QUEST FOR THE ESSENCE IN THE (EXTRA) TEXTUAL
STRUCTURES OF “IN THE COCOON OF THE CENTURY”
BY VESNA MUNDISHEVSKA-VELJANOVSKA

161 Ивона Мургоска, Мариче Чолакова

РЕАКТУЕЛИЗАЦИЈА НА МИТОТ ЗА АНТИГОНА ВО ДРАМИТЕ
НА СОФОКЛЕ И НА ЖАН АНУЈ

Ivona Murgoska, Mariche Cholakova

REACTUALIZATION OF THE MYTH ANTIGONE BY SOPHOCLES
AND ANOULIH

КУЛТУРА / CULTURE

179 **Luciana Guido Shrempf**

VIAGGIO NELLA STORIA DELL'ITALIA CONTEMPORANEA ATTRAVERSO I FILM DEGLI ULTIMI VENTI ANNI: DALLA PRIMA GUERRA MONDIALE AD OGGI

Luciana Guido Shrempf

A JOURNEY ACROSS THE HISTORY OF CONTEMPORARY ITALY THROUGH THE MOVIES OF THE LAST TWENTY YEARS: FROM THE FIRST WORLD WAR UNTIL TODAY

197 **Слободан Милошески**

КУЛТУРА НА ЧИТАЊЕ НА ЛИКОВНИТЕ ДЕЛА

Slobodan Milosovski

CULTURE OF READING THE ARTWORK

207 **Петар Намичев, Екатерина Намичева**

ЧАРДАКОТ – ВИТАЛЕН ПРОСТОПЕН ЕЛЕМЕНТ ОД ГРАДСКАТА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК

Petar Namicev, Ekaterina Namicheva

THE BALCONY LOGGIA - A VITAL SPATIAL ELEMENT OF THE 19TH CENTURY HOUSE IN SH TIP

221 **Стојанче Костов**

ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА КАЈ МАКЕДОНСКАТА ДИЈАСПОРА ВО СРБИЈА (ПО ПРИМЕРИ ОД ИСТРАЖУВАЊАТА НА ЕТНОКОРЕОЛОГОТ МИХАИЛО ДИМОСКИ ВО ГЛОГОЊ И ВО ЈАБУКА)

Stojanche Kostov

THE FOLK DANCE TRADITION OF THE MACEDONIAN DIASPORA IN SERBIA (FOLLOWING THE RESEARCHES OF ETHNOCHOREOLOGIST MIHAILO DIMOSKI IN PANCHEVO, KACHAREVO, GLOGONJ AND JABUKA)

233 **Zorica Nikolovska**

DER ÜBERSETZUNGSPROZESS ALS MACHTÄQUILIBRIUM ZWISCHEN VERSCHIEDENEN KULTUREN

Zorica Nikolovska

THE TRANSLATION PROCESS AS A POWER EQUILIBRIUM BETWEEN DIFFERENT CULTURES

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

245 Mohamed El-Halfaoui

LANGUES ET CULTURES DANS LE SYSTEME EDUCATIF MAROCAIN
(ANALYSE DES REPRESENTATIONS)

Mohamed El-Halfaoui

LANGUAGES AND CULTURES IN THE MOROCCAN EDUCATIONAL
SYSTEM (ANALYSIS OF REPRESENTATIONS)

259 Abderrahim Turchli

VERS UNE PROMOTION DE L'ENSEIGNEMENT – APPRENTISSAGE DE
L'INTERCULTUREL A TRAVERS LA LECTURE DE L'ŒUVRE LITTERAIRE
SUBSAHARIENNE

Abderrahim Turchli

TOWARDS THE PROMOTION OF INTERCULTURAL TEACHING-
LEARNING THROUGH READING FRANCOPHONE LITERARY WORK

269 Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска

СТРАТЕГИИТЕ ЗА ЧИТАЊЕ ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК

Adrijana Hadji-Nikolova, Nina Daskalovska

READING STRATEGIES IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION

281 Ümit Süleymani

MAKEDONYA'DA TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ümit Süleymani

A STUDY ON THE PSYCHOLOGICAL PROPERTIES OF TURKISH
TEACHER CANDIDATES IN MACEDONIA

293 Милена Гаврилова, Нина Даскаловска

ИНДИВИДУАЛНИ РАЗЛИКИ МЕЃУ УЧЕНИЦИТЕ И РАЗЛИЧНИ
СТИЛОВИ НА УЧЕЊЕ

Milena Gavrilova, Nina Daskalovska

INDIVIDUAL LEARNER DIFFERENCES AND DIFFERENT LEARNING
STYLES

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 307** **Људмил Спасов, Димитар Пандев**
„СТАНДАРДЕН МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК“ ОД АВТОРКАТА ВИОЛЕТА
ЈАНУШЕВА

Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev
STANDARDEN MAKEDONSKI JAZIK [STANDARD MACEDONIAN
LANGUAGE] BY VIOLETA JANUSHEVA

- 313** **Ранко Младеноски**
БЕЛЕТРИЗИРАЊЕ НА ТЕОРИЈАТА И ТЕОРЕТИЗИРАЊЕ НА
БЕЛЕТРИСТИКАТА

Ranko Mladenoski
BELLETRIZING OF THE THEORY AND THEORIZING OF THE
BELLETRISTICS

- 331** **Марија Гркова**
ПРАГМАТИЧКАТА КОМПЕТЕНЦИЈА ВИДЕНА НИЗ ОЧИТЕ НА
НАСТАВНИЦИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Marija Grkova
PRAGMATIC COMPETENCE THROUGH THE EYES OF A FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS

ДОДАТОК / APPENDIX

- 339** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувана читателке, ценет читателу,

Пред вас го имате петтиот број на меѓународното научно списание *Палимпсест* со кој тоа влегува во третата година од своето постоење. Бавните, но сигурни исчекори кои ние како уредници ги остваруваме со секој нов број на списанието само ни ја потврдуваат увереноста дека сме биле на вистинскиот пат кога ги поставувавме неговите темели. Имено, водени од идејата на нашиот патрон Гоце Делчев дека „светот единствено е поле за културен натпревар меѓу народите“ сметавме дека токму страниците на нашето списание, преку размената на идеи и сознанија, ќе создадат нов простор за културен и научен натпревар. Во тој дух и се определивме трудовите да се објавуваат на повеќе јазици (англиски, француски, германски, италијански, турски и руски јазик), секако негувајќи го, пред сè, мајчиниот македонски јазик. Во тој дух беше и определбата да се објавуваат трудови не само на домашни туку и на странски автори чиј интерес за списанието расте со секој нареден број.

Во петтиот број на списанието во петте рубрики (*Јазик, Книжевност, Култура, Методика на наставата и Прикази*) се распределени вкупно 25 труда. Дел од нив се напишани од страна на автори од Македонија: Виолета Јанушева, Игор Станојоски, Марија Леонтиќ, Марија Ѓорѓиева Димова, Славчо Ковилоски, Даниела Андоновска-Трајковска, Ивона Мургоска, Мариче Чолакова, Лучана Гвидо-Шремпф, Слободан Милошески, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Стојанче Костов, Зорица Николовска, Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска, Милена Гаврилова, Умит Сулејмани, Људмил Спасов, Димитар Пандев, Ранко Младеноски и Марија Ѓркова. Покрај нив, во рубриката *Книжевност* свој придонес дадоа и Чахинда Езат (Chahinda Ezzat) од Египет, како и Нурдан Јешилјурт (Nurdan Yeşilyurt), Сат' Кумарташл'оглу (Satı Kumartaşlıoğlu), Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Şerife Seher Erol Çalışkan), Тугба Теке (Tuğba Teke), Џан Шен (Can Şen) и Алп Ерен Демиркаја (Alp Eren Demirkaya) од Турција. Помеѓу преостанатите, рубриката *Методика на наставата* ја збогатија и Мохамед Ел-Халфаи (Mohamed El-Halfaoui) и Абдерахим Турчли (Abderrahim Turchli) од Мароко.

Искажувајќи искрена и длабока благодарност кон сите автори кои дадоа свој придонес за збогатувањето на овој број, воедно ја изразувам и својата цврста убеденост дека културниот и научен натпревар на страниците на *Палимпсест* нема да застане и дека во него ќе продолжат да објавуваат трудови, на големо задоволство на Уредувачкиот одбор и на Редакцискиот совет, наши колешки и колеги од сите континенти.

Светлана Јакимовска, уредник на Палимпсест

FOREWORD

Dear reader,

This is the fifth issue of the international scientific journal *Palimpsest* which enters the third year of its existence. The slow but sure steps forward that we as editors accomplish with each new issue of the journal confirm our conviction that we were on the right track when we laid down its foundations. Namely, led by the idea of our patron Goce Delchev that “the world is only a field for cultural competition among nations”, we believed that the pages of our journal, through the exchange of ideas and knowledge, would create a new space for cultural and scientific competition. In that spirit we decided to publish articles in many languages (English, French, German, Italian, Turkish and Russian), certainly nurturing, above all, our native Macedonian language. In that spirit was the decision to publish articles not only from Macedonian but from foreign authors as well whose interest in the journal grows with every new issue.

In the fifth issue of the journal a total of 25 papers are placed in the five sections (*Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews*). Some of them are written by authors from Macedonia: Violeta Janusheva, Igor Stanojoski, Marija Leontik, Maria Gjorgjieva Dimova, Slavcho Kiviloski, Daniela Andonovska-Trajkovska, Ivona Murgoska, Mariche Cholakova, Lucana Guido-Schrempf, Slobodan Miloseski, Petar Namichev, Ekaterina Namicheva, Stojanche Kostov, Zorica Nikolovska, Adrijana Hadzi-Nikolova, Nina Daskalovska, Milena Gavrilova, Umit Sulejmani, Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev, Ranko Mladenovski and Marija Grkova. In addition to them, among the contributors to the “*Literature*” section were Chahinda Ezzat from Egypt, as well as Nurdan Yeşilyurt, Satı Kumartaşlıoğlu, Sherife Seher Erol Calışkan, Tugba Teke, Can Şen and Alp Eren Demirkaya from Turkey. The “*Teaching Methodology*” section was also enriched by Mohamed El-Halfaoui and Abderrahim Turchli from Morocco.

Expressing sincere and deep gratitude to all authors contributing to the enrichment of this issue, I also express my firm conviction that the cultural and scientific competition on the pages of *Palimpsest* will not stop, and to the great pleasure of the Editorial Board and the Editorial Council, our colleagues from all continents will continue to publish their articles in the journal.

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

РЕАКТУЕЛИЗАЦИЈА НА МИТОТ ЗА АНТИГОНА ВО ДРАМИТЕ НА СОФОКЛЕ И НА ЖАН АНУЈ

Ивона Мургоска

Република Македонија
murgoska.i@gmail.com

Мариче Чолакова

ОУ „Круме Волнароски“ – Прилеп, Република Македонија
mariche_cholakova@yahoo.com

Овој труд го посветуваме на нашите родители, Станка и Љубен Мургоски, и воедно искажуваме благодарност за нивната неизмерна поддршка и љубов.

Апстракт: Истражувањето се фокусира на компарација на *Антигона* од Софокле, којашто не само што е една од најчитаните хеленски трагедии во светски рамки туку и еден од најизведуваните, најпреведуваните и најдискутираните класични текстови на сите времиња, и *Антигона* од Ануј којашто е една модерна рекреација на класичната хеленска драма. Поконкретно, студијата ги истражува разликите и сличностите на двете драми, кои се напишани во различни периоди, почнувајќи од насловот, содржината и структурата на текстот, описот на главните и споредните ликови, за да заврши со анализа на темите во двете драми.

Клучни зборови: *Антигона, Софокле, Ануј, трагедија.*

Вовед

Антигона од Софокле не само што е една од најчитаните класични трагедии во светски рамки туку е и еден од најизведуваните, најпреведуваните и најдискутираните класични текстови на сите времиња. Како што наведува Грифит (1999), трагедијата *Антигона* продолжува да предизвикува внимание кај секој читател и кај секоја публика и претставува основен текст во сите студии, не само во хеленската драма туку и во студиите како што се политичката теорија, родовите студии и моралната филозофија насекаде во светот.

Антигона од Софокле

Антигона е трагедија од Софокле која е напишана во 441 година пред новата ера и е составена од пет чина. Се претполага дека *Антигона*, всушност, е последната, третата драма од трилогијата на Софокле инспирирана од митот за кралот Ојдип. Оваа драма како главна тема ја обработува борбеноста и пожртвуваноста на Антигона (еден од главните ликови во драмата) во одбраната на честа на нејзиното семејство. Делото претставува конфликт помеѓу ликовите чии екстремно спротивставени ставови не оставаат простор за компромис или дипломатија: од една страна го имаме ликот на Антигона, кој може да ги застапува правата на поединецот, семејството и жените и авторитетот на традиционалните обичаи, а од друга страна, пак, ликот на Креон прикажан како тотална спротивност од ликот на Антигона, т.е. лик кој го претставува законот, државата, машката власт и политичките институции. (Рајор, 2011).

Антигона од Жан Ануј

Антигона од францускиот драмски писател Жан Ануј е трагедија напишана во 1943 година и претставува адаптација на драмата *Антигона* од Софокле. Иако дејството и заплетот се значително исти како и во драмата на Софокле и главната тема го обработува конфликтот помеѓу поединецот и неговата совест (Антигона) и барањата на државата (Креон), во оваа модерна верзија на *Антигона*, Жан Ануј го елаборира конфликтот во суптилни психолошки услови, фокусирајќи се на суштинските разлики на темпераментот. Кога веќе го споменуваме дејството на драмата, од голема важност е да се напомене дека во драмата на Софокле дејството се одвива во Теба, додека во драмата на Ануј дејството исто така се одвива во Теба, но Ануј всушност ни го претставува Париз во текот на последната година на нацистичката окупација на Франција.

Реактуелизација на митот за Антигона од Софокле и Жан Ануј

Во овој дел ќе се направи компарација на сличностите и разликите во драмата *Антигона* од Софокле и од Жан Ануј.

Насловот

Она што е интересно и важно да се напомене, кога станува збор за насловот на двете драми, е фактот што кога гледаме во насловот, всушност, воопшто не постои никаква разлика, но разликата може да се воочи при изговорот на насловот. При изговорот на *Антигона* од Софокле го чувствуваме хеленскиот акцент (изговараме Антигони) со акцентирање на третиот слог, додека кај *Антигона* од Жан Ануј се чувствува францускиот нагласок со акцентирање на последниот слог (изговараме Антигон).

Структура на трагедијата

Кога ја споредуваме структурата на текстот, веднаш можеме да забележиме дека во двете драми имаме приказна наследена од митската традиција. Додека *Антигона* од Софокле претставува класика, т.е. античка трагедија, *Антигона* од Жан Ануј претставува модерна рекреација. *Антигона* од Софокле е драма составена од пет чина, а *Антигона* од Ануј е современа верзија на класичната трагедија која не содржи чинови и сцени. Дејството во двете драми се одвива во Теба. Драмите започнуваат на изгрејсонце и ние веднаш сме запознати со главниот лик Антигона и нејзините размислувања и ставови. Во *Антигона* од Софокле, претставена ни е сцена помеѓу Антигона и нејзината сестра Исимена. За разлика од Софокле, Ануј пак ни доловува сцена помеѓу Антигона и нејзината дадилка која е, всушност, сосема нов лик кој во драмата од Софокле не постои.

Анализа на текстот

Како што веќе наведивме, уште во воведот на драмите имаме разговор на главниот лик со својата сестра (Софокле) и дадилката (Ануј). Во класичната драма Антигона ѝ кажува на својата сестра за нејзината намера, т.е. да ја одбрани честа на семејството, со тоа што ќе го покрие телото на едниот од двајцата мртви браќа со песок. Таа бара помош од нејзината сестра, која возвраќа дека таа не е доволно храбра за да се соочи со авторитетот (Креон). Значи, Антигона ни е претставена во очајна состојба, со цврст став и одлучност за одбрана на честа на семејството. Во модерната драма Антигона разговара со својата дадилка за тоа каде таа била во текот на ноќта. Веќе во другата сцена таа се сретнува со својата сестра и ѝ раскажува што направила. Всушност, во експозициите од драмските дејства, единствената значајна разлика меѓу драмите е што Антигона зборува со сестра ѝ за тоа што сака да направи (кај Софокле) и Антигона зборува со сестра ѝ за тоа што направила (кај Ануј). Понатаму, Ануј ни доловува љубовна сцена помеѓу Антигона и нејзиниот свршеник Хемон, каде што таа јавно ја изјавува нејзината љубов кон него и на тој начин ние добиваме реална слика за нивната врска. Во споредба со Ануј, Софокле не дозволува опис на љубовни сцени.

За законот на Креон, т.е. неговата забрана да се изведат какви било обичаи врз телото на починатиот брат на Антигона и за казната којашто следува, ние сме веднаш запознати. Ние, исто така, сме запознати и со моментот кога стражарот влегува кај Креон за да му соопшти дека некој извршил обид да го покрие телото на починатиот и последователно се установува дека Антигона е таа што го извршила тој чин. Откако чуварите ќе ја донесат Антигона кај Креон, таа отворено ја признава нејзината вина велејќи му:

„АНТИГОНА:

Заповедта грозна не ја даде Зевс,
ни правдата, таа сожалителка вечна
на подземни души, што закони други
на луѓето горе, им дадоа еднаш.
Заповедта твоја не ја сметав силна
та смртен да може да крши глас божји
што вечен е, ако ненапишен нигде...
...А дека ќе умрам – и без тебе знаев,
но барем ќе умрам благородно, сметам.
Кој живее вака, во јад и во болка,
на таквиот смртта му носи бар среќа.
И затоа нема над Судбата клета
да тагувам дека ќе умрам јас рано“.

(Софокле, 1995, стр. 30-31)

Во двете дела, Антигона ни е претставена како храбра девојка која не чувствува грижа за она што го направила, туку баш спротивно од тоа – таа е задоволна од своите постапки. Сцените се сосема исти со единствена разлика помеѓу нив: Софокле е прецизен и краток, додека Ануј ни претставува поопширна сцена проследена со дискусија на Креон и Антигона дека доколку таа сака, Креон може да се ослободи од сведоците (стражарите) кои се запознати со прекршокот што таа го сторила. Но, Антигона гордо и храбро ја одбива неговата понуда.

При разубедувањето Креон ѝ ја раскажува на Антигона приказната за нејзините браќа, кои таа толку ги возвишува и сака, а тие всушност не се вредни за нејзината жртва, бидејќи, како што наведува Креон, тие биле лоши кон нивниот татко Ојдип до тој степен што сакале да го убијат, сè со цел да го наследат кралството. За момент Антигона се двоуми во нејзината одлука да умре заедно со нејзините браќа, но за жал таа многу брзо се навраќа на истата одлука и одлучува да не го послуша нејзиниот вујко Креон. Софокле, пак, од друга страна, го претставува Креон како груб, одлучен и авторитетен човек кој смета дека секој мора да плати за непочитувањето кое му го покажува на кралот:

„...Ја прекрши таа заповедта моја,
а уште им дава на страстите замав
и инает тера, се потсмева потем,
постапката луда за фалби ѝ служи.
Маж нема да бидам – маж таа ќе биде –
злосторството ако без казна ѝ пројде.
Па нека е ќерка на мојата сестра,
ил поблиска уште од најблиска рода,
- судбината иста ја чека: ќе умре...“.

(Софокле, 1995, стр. 32)

Креон во делото на Софокле сака да ја убие и сестрата на Антигона, Исимена, бидејќи смета дека таа е нејзин соучесник. Разговорот помеѓу Антигона и Креон во делото на Софокле е значително пократок во однос на делото на Ануј, што укажува на различна драматуршка стратегија. Затоа, пак, во следната сцена во делото на Ануј имаме кратка средба на таткото и синот. Во нивниот разговор Хемон гледа како ја одведуваат неговата сакана и бара помош од неговиот татко кој, за жал, го одбива, кажувајќи му на синот дека цела Теба знае што сторила таа, т.е. дека го погазила неговиот збор. На тоа Хемон одговара:

„Зар мислиш дека јас ќе можам да живеам без неа? Мислиш ли дека ќе го прифатам вашиот живот? И сите дни, од утро до вечер, без неа? И вашиот немир, вашето дрдорење, вашата празнина, без неа?“.

(Ануј, 2012, стр. 74)

Во делото на Софокле, пак, имаме подолга сцена помеѓу таткото и синот. Тука акцентот е ставен на разумноста на Хемон и на големото почитување кон неговиот татко. Тој му кажува на неговиот татко дека верува во него и во неговите одлуки и дека е горд на него, но сепак се обидува да го разубеди да ја поштеди неговата сакана велејќи му:

„...Ти попусти сега! Заповедта своја повлечи ја. Чуј ме: Иако сум помлад, јас научив дека се чувствува оној кој умен и полн е со знаење многу. А нели е така (се случува ретко) - и мудрост од други да чуеш е добро...“.

(Софокле, 1995, стр.47)

И во ова дело Креон не ја поштедува Антигона без разлика на долгиот разговор со неговиот син. Во следната сцена ни е претставен последниот говор на Антигона. Всушност, тоа е тажаленка во која таа не се кае за нејзините одлуки, туку напротив, е горда на тоа што го сторила, бидејќи, како што вели таа, само за брат може да се поднесе таква жртва. Според Антигона, доколку таа би била мажена и нејзиниот маж почине, таа може да го замени со друг. Дури и кога би имала деца и тие починат, таа може други да роди. Но, бидејќи нејзините родители се мртви тие не ќе можат веќе да ѝ подарат брат. На тој начин таа се оправдува за нејзините, за некого совесни за друг, пак, несовесни одлуки. Таа е свесна дека ја чека смрт и плаче за тоа што е свесна дека нема кој да жали и да плаче за неа, бидејќи потомството на кралот Ојдип и кралицата Јокаста, полека изумира:

„Бессолзна, безбрачна, без другар клета,
веќе ме водат на одреден пат.
Не ќе го видам јас, грешната, плачот,
плачот на сонцето! Додека никој
близок не ќе жали по мене, бедна!“

(Софокле, 1995, стр. 59)

Ануј, пак, ни доловува сосема поразлична сцена каде што Антигона разговара со стражарот дека таа сега е свесна и не знае зошто одлучила да умре. Исто така, таа наведува дека се плаши од смртта и за крај одлучува да напише љубовно писмо до Хемон (во кое бара од него прошка), поткупувајќи го стражарот со еден златен прстен. Како и да е, во двете драми Антигона на крајот умира.

Споредбени читања

Анализирајќи ги двете драми, можеме да заклучиме дека Ануј направил промени во неговата драма. Како што наведува Морган (1994), едно возможно образложение се заснова на историскиот контекст на оригиналната изведба за време на нацистичката окупација. Доколку Ануј би пишувал директно за нацистичката окупација би се соочил со притисок и проблеми па затоа тој морал да ги сокрие неговите намери во ликот на Антигона, кој за него, всушност, е еквивалентен со отпор. Со оглед на тоа дека оваа класична трагедија била доста позната кај народот во тоа време, како и нејзината изведба, Ануј сакал да ги поттикне луѓето да покажат отпор (преку ликот на Антигона) кон владетелот (преку ликот на Креон).

Други критичари коментираат дека драмата на Ануј, всушност, не е ништо друго туку на некој начин само личен интерес и сатисфакција. Пронко (1991) укажува на фактот дека до 1941 година Ануј не покажал никаков интерес за класичната трагедија, а потоа тој адаптирал дури три драми засновани на хеленски митови. Ануј, всушност, ги преработува трагедиите на тој начин што ги поттикнува читателите да направат споредби, согледувајќи ги сличностите и разликите помеѓу класичното и модерното, т.е. помеѓу театарот и реалноста.

Ролјите на хорот

Кога ја анализираме присутноста на хорот во двете дела можеме да забележиме значајна разлика, бидејќи во *Антигона* од Ануј хорот повеќе функционира како наратор. Хорот првично нè воведува со ликовите кои ќе ги сретнеме во текот на драмата, ни дава опис за ликовите и нивните карактеристики. Всушност, Ануј не го вклучува хорот во неговата драма колку што го вклучува Софокле. Ануј ни го прикажува хорот на почетокот од драмата, а потоа го имаме дури во средината на драмата, каде што тој е претставен како предзнак за тоа што ќе се случи следно. Дури на крајот гледаме интеракција на хорот со

кралот каде што хорот е претставен како еден вид советник којшто го предупредува кралот за нестабилната состојба на неговиот син и за трагедијата која би можела да настане доколку Креон не го послуша хорот.

Во *Антигона* од Софокле хорот е претставен како лик, т.е. хорот всушност се постарите граѓани на Теба. Затоа, хорот е во постојан контакт и интеракција со кралот Креон. Поконкретно, интеракцијата на хорот со кралот, всушност, служи за да се стави акцент на моралот кој е претставен во драмата. Како, на пример, кога имаме дискусија помеѓу таткото и синот, во моментот кога Хемон го разубедува неговиот татко да ја ослободи Антигона, хорот застанува од страната на Хемон, велејќи му на Креон дека Хемон зборува мудро. Затоа и имаме поинаква слика за Креон, која на моменти го претставува како тиранин. А хорот ја добива симпатијата на публиката со тоа што во одредени моменти застанува од страната на Антигона, односно во овој случај застанува на страната на правдата, спротивставувајќи му се на кралот.

Исто така, важно е да се напомене дека и во ова дело имаме функција на хорот како раскажувач, но тоа не е пренагласено, туку баш спротивно, тоа се кратки делови. Како, на пример, во описот на борбата помеѓу двајцата браќа (на почетокот на драмата). Понатаму, исто како и во драмата на Ануј, важна е функцијата на хорот како предзнак, за она што понатаму се случува. Хорот ја има таа моќ на некој начин да ги предвиди сцените кои следуваат. Исто така, хорот се осврнува на многу важни аспекти од хеленскиот живот како што се богови, пророштва, знаци, жртва и правда.

Темите во *Антигона* и нивното значење

Една од најзначајните теми во *Антигона* е *конфликтот* помеѓу она што го чувствуваме и она што го мислиме, т.е. емоции наспроти разум. Поконкретно, како што Ануј ни го претставува конфликтот на личноста наспроти законот, односно, од едната страна ја имаме Антигона која несвесно се одлучува за смрт поради честа на својот брат, иако подоцна сфаќа дека погрешила со нејзиното размислување и одлуки, а од другата страна го имаме Креон кој свесно го почитува законот, т.е. правдата, иако и тој во моментите на двоумење, сепак, се одлучува да не прави пропуст без разлика на фактот што, пред сè, Антигона е свршеница на неговиот син, а всушност тој пак е и нејзин вујко. Но, сепак, на крајот можеме да забележиме промена на одлуката и каење кога веќе е предоцна. Во драмата на Софокле, всушност, имаме емоции кои се презаситени од горделивост, не само горделивоста на Антигона која не го почитува кралот во одбрана на честа на семејството, туку и на кралот кој не сака да го прекрши неговото ветување дека оној кој нема да ја испочитува неговата наредба ќе биде казнет. Како што наведуваат некои критичари, оваа нивна горделивост дури и преминува во ароганција која оди до тој степен што покрај смртта на Антигона, Софокле ни приредува

уште поголем шок со смртта на Хемон и неговата мајка, т.е. синот и сопругата на кралот Креон. Но, Софокле ни го презентира и конфликтот помеѓу законот на боговите и законот на човекот. Ова го поврзуваме со случајот на Антигона која сака да го погребва својот брат на оној начин на кој налагаат подземните богови.

Другата стожерна тема, секако, е *самоуништување за одбрана на честа на семејството*. Всушност, и во двете дела и покрај фактот што Антигона е свесна за тоа што ќе ѝ се случи доколку го прекрши законот и реши да оди тврдоглаво кон одбраната на честа на семејството, таа решава да се самоуништи. Тука не можеме а да не ставиме акцент на уште една тема која, всушност, е *лојалност кон фамилијата*. Во делото на Софокле, Антигона свесно, и покрај тоа што претходно е предупредена од нејзината сестра Исимена, решава да остане лојална кон нејзиното семејство и на обичаите кои ги поставиле боговите, па затоа го погребува нејзиниот брат. Додека, пак, во делото на Ануј таа тоа го прави несвесно, но и покрај тоа што добива понуда од Креон да ја промени нејзината таканаречена „судбина“, таа сепак горделиво и храбро се откажува од сè и решава да оди во смрт.

Исто така, доста важна тема во двете дела е *горделивоста* на Антигона, од една, и на Креон, од друга страна. На оваа тема веќе дискутиравме и претходно. Антигона е прикажана како горделива личност, која дури и по цена на својот живот одлучува да не се погазува себеси, т.е. нејзините одлуки. Дури и во делото на Ануј гледаме дека Креон ја нарекува „Горделиво Ојдипче“. Тоа важи и за Креон кој поради неговата гордост го губи своето семејство.

Следна тема која е секако интересна за обработка е темата *позицијата на мажот наспроти позицијата на жената*. Запознати сме со ситуацијата на жените во минатото, односно со нивната обесправеност. Знаеме дека во минатото мажот бил оној кој донесувал одлуки, кој поставувал закони итн., т.е. накратко мажот бил тој кој бил супериорен и ја погазувал жената (нејзините права, идеи, желби и слично). Така и во овај случај го имаме Креон кој, всушност, е претставен како супериорен, и Антигона која се спротивставува на таа супериорност. Всушност, во делото на Софокле можеме да забележиме дека и една од причините за кои Креон не сака да се откаже од неговите наредби е и фактот што тој не сака да поткликне пред личноста на Антигона, бидејќи таа е жена. Тој не сака да дозволи да биде поразен од една жена. На бунтовништвото на Антигона се гледа како на закана, бидејќи, меѓу другото, ја нарушува хиерархијата и фундаменталните закони, само затоа што се спротивставува на барањата на кралот. Исимена, пак, од друга страна, е претставена како лик кој е спротивен на ликот на Антигона. Таа смета дека мажите се посилен и затоа жените треба да ги почитуваат. Таа, исто така, на некој кукавички начин мисли дека Антигона треба да се откаже од нејзините луди идеи и да го почитува она што кралот го наредил.

Во делото на Ануј, пак, можеме да забележиме дека веќе се наоѓаме во едно помодерно време кое претрпило промени во однос на позицијата на жената во општеството. Бидејќи, како што е наведено, и покрај фактот што кралот издал наредба за смрт за оној кој нема да го почитува, можеме да забележиме дека, сепак, тој одлучува да го промени своето мислење само доколку Антигона одлучи да молчи за тоа што го сторила (обидот да изврши традиционални обичаи за да го погребва нејзиниот брат) сè со цел да не го деградира кралот пред другите луѓе во Теба.

Семејното стебло на Антигона

Познавањето на семејното стебло на Антигона е од огромна важност за да можеме да ја разбереме поврзаноста на ликовите.

Ојдип е таткото на Антигона, а воедно и нејзиниот брат, бидејќи тој се жени со неговата мајка, кралицата Јокаста. Според митот, на кралот Лај му било претскажано дека неговиот син ќе го убие и дека ќе се ожени со неговата жена. Затоа претскажувачите го советувале да го убие својот син. Не можејќи да посегне по животот на својот син, Лај го оставил на планината Китерон. По неколку години кога Ојдип одлучува да замине за Теба за да ја одгатне загатката на сфингата, тој не знаејќи го убива својот татко Лај кога тие двајцата се сретнуваат. Потоа откако ја избркал сфингата тој го добива престолот на својот татко и се жени со неговата мајка. Со неа тој имал четири деца: Антигона, Исимена, Полиник и Етеокле. Кога дознава дека ненамерно го убил својот татко и се оженил со својата мајка, Ојдип му го предава кралството на Креон (братот на Јокаста).

Антигона е ќерката, а воедно и сестра на кралот Ојдип, и на Јокаста. Таа е и свршеница на Хемон кој, всушност, е и нејзин братучед, а воедно е и син на кралот Креон, кој пак е вујко на Антигона. Антигона е главниот лик во истоимената драма кој трагично завршува, односно се самоубива.

Исимена е исто така ќерка, а воедно и сестра на кралот Ојдип. Таа е сестра на Антигона и всушност е единствената од семејството на Ојдип која на крајот останува жива, но за жал сосема сама.

Полиник и Етиокле се браќата, а воедно и синовите на кралот Ојдип. Тие, исто така, се браќа на Антигона. Во делото на Ануј, меѓу нив двајца избила тепачка која довела до несакани последици, т.е. двајцата браќа се мртви, се убиле еден со друг. По нивната смрт, Креон го презел престолот и наредил за Етеокле, добриот, да се приреди велелепен погреб, а пак за Полиник, бедникот, бунтовникот, никаквецот, да нема ниту оплакувања ниту закоп, туку да им биде оставен како плен на гавраните и на чакалите. „Кој ќе се осмели да му оддаде погребна почест, без ронка милост ќе биде осуден на смрт“. (Ануј, 2012, стр. 11). Од кралот Креон во трагедијата на Ануј добиваме информации и дека Полиник бил ништожник, глупав ерген, нечувствителен, бездушен и прост човек кој

само трошел пари на коцкање и на алкохол. Тој бил толку безвредна личност што кога Ојдип одбил да му даде пари за коцкање тој го удрил сопствениот татко. Неговата алчност одела до максимум, така што тој се приклучил кон војската на Аргејците која започнала потеря против неговиот татко. Но, Креон ѝ раскажува на Антигона дека и другиот син на Ојдип, Етеокле, не бил ништо подобар од својот брат, без разлика на фактот што е претставен пред народот како добар, чесен и праведен син. Всушност, и неговите амбиции да го наследи престолот, парите и моќта биле преголеми до степен на желба да ги убие и својот татко и својот брат. Како што наведува Ануј:

„Си имавме работа со двајца
сложни арамии, кои се мамеа еден со друг, мамејќи нè и нас сите,
а најпосле се заклаа како двајца ситни угурсузи, какви што и
беа, додека ги расчистуваа сметките... Арно ама, излезе така што
имав потреба од едниот да направам херој. Затоа наредив да ги
најдат нивните мртви тела среде купот други. Ги најдоа
прегрнати - бездруго за првпат во животот“.

(Ануј, 2012, стр. 64).

За разлика од Ануј, Софокле има друга приказна за браќата. Тие навистина загинале во меѓусебен бој, но Етеокле бил чесен и храбар и затоа бил погребан со сите почести. Додека, пак, Полиник бил предавник, зашто „во бесот на кавгата бескрајна Полиник него (се мисли на Етеокле) го доведе против саканата таткова земја“ (Софокле, 1995, стр. 5), па затоа неговото тело е непогребано.

Опис и анализа на главните ликови во Антигона

Во овој дел ќе направиме краток опис и анализа на главните ликови во Антигона од Софокле и Антигона од Жан Ануј.

Антигона

Антигона е претставена, пред сè, како горделива, достоинствена и храбра личност. Нејзините потези и ризикот што таа го презема за одбрана на честа на семејството се доста дискутабилна тема, бидејќи ни укажува на фактот дека таа како жена не се спротивставува само на барањата на мажот, туку му се спротивставува на кралот и на сите жители на Теба. Таа, исто така, е религиозна личност која одлучува да го следи божествениот закон наспроти законот на кралот. Всушност, и тој божествен закон, заедно со нејзината горделивост, а ние би додале неразумност, ја носи неа во смрт. Од друга страна, пак, таа е неблагодарна и себична, бидејќи одејќи слепо кон нејзините одлуки таа не забележува дека и покрај фактот што поголемиот дел од нејзиното семејство се мртви, сепак живи се нејзината сестра Исимена и нејзиниот свршеник Хемон. Антигона е претставена како невнимателна и импулсивна,

бидејќи и покрај нејзините желби и обврски за да го погребва брат ѝ достоинствено, на крајот таа сепак сфаќа дека згрешила (повеќе во делото на Ануј, отколку во делото на Софокле – кога таа е во пештерата и зборува за нејзината венчавка). Нејзината невнимателност и импулсивност можеме да ја забележиме и во деловите кога таа не размислува за последиците, туку само дејствува. Во делото на Ануј тоа дури и преминува во тврдоглава лојалност кон нејзиното семејство. Таа лојалност за одредени луѓе е за восхит, но сепак, ние сметаме дека тоа е екстремна лојалност која неа ја носи во смрт. Тоа што е различно во овие две драми е следното: во Антигона од Жан Ануј, уште во прологот, даден е опис на ликот на Антигона:

„ПРОЛОГ

Антигона, тоа е онаа слабичка мома седната онаму, која не зборува ништо. Гледа право пред себе. Мисли. Помислува дека по некој миг ќе се престори во Антигона, дека таа кривка, мургава и молчалива мома, која никој во семејството не ја сфаќа сериозно, однадеж ќе пркне и ќе застане простум сама наспроти светот, сама наспроти вујко ѝ Креон, кој е крал“.

(Ануј, 2012, стр. 9)

Ануј ни дава целосна слика за изгледот на Антигона и за дел од нејзиниот карактер. Тој ни ја претставува како слаба, кривка, не толку убава колку нејзината сестра Исимена. Таа не е сериозно сфатена од луѓето коишто ја опкружуваат и никој не очекува дека, всушност, таа е храбра и силна жена со свои идеи и ставови, дека таа може самата за себе да одлучува и дека не се плаши ниту од законот на кралот ниту од машиот род.

Креон

Креон е кралот на Теба. Тој ни е насликан како личност која го претставува законот, т.е. и тој самиот го донесува тој закон. Тој е груба и горделива личност која не поткликнува пред никој, а посебно не пред лудостите и непочитувањето на една жена. Таа горделивост и грубост, всушност, на крајот од делото не му пркосат на никој друг туку лично нему, затоа што од неговата себичност и невнимание ги губи својот син и својата жена. Креон за себеси е супериорен и лидер на жителите на Теба. Тој смета дека неговите одлуки се праведни и очајно се обидува да покаже, повеќе на другите отколку себеси, дека е добар крал, без разлика на последиците. Креон, всушност, е и тиранин (во делото на Софокле), бидејќи тој не слуша никого околу себе и носи одлука да ја убие Антигона за непочитувањето кое таа му го покажала. Анализирајќи го Креон во драмата на Ануј, пак, можеме да забележиме дека Креон е претставен како човек кој се двоуми за своите одлуки и дека, пред сè, тој е, сепак, човек кој е чувствителен (во моментите кога се обидува да ја разубеди

Антигона да молчи за тоа што го направила со цел да остане жива). Тој е трагичен лик за кој, сепак, на крајот гледаме дека е скромен со тоа што самиот се обвинува за сè што се случило, префрлајќи си ја себеси целата вина за трагедијата која настанала. Како и претходно за ликот на Антигона, така и за ликот на Креон, Ануј уште во прологот ни дава опис:

„ПРОЛОГ

Крупниот побелен маж, кој се занел во мислите, онде, покрај, својот паж, е Креон. Кралот. Се набрчкал, се уморил. Ја игра тешката игра на водач на луѓето. Порано, во времето на Ојдип, кога беше само прв меѓу дворјаните, тој љубеше музика, книги во убави повези, долги рашетувања кај ситните антиквари од Теба“.

(Ануј, 2012, стр. 10)

Како што можеме да забележиме, Ануј ни претставува еден крал кој бил вљубен во уметноста, во музиката, во книгите, во слободата. Тој бил среќен и задоволен од неговиот мирен живот сè додека не станал крал, бидејќи, како што наведува Ануј, откако станал крал започнале неговите тешки и мачни денови проследени со секојдневни проблеми за кои се очекувало тој да ги реши. Од Ануј дознаваме дека Креон е со побелена коса. Исто така, дознаваме дека тој е изморен од многубројните обврски.

Исимена

Исимена е сестрата на Антигона, која е целосна спротивност од нејзината сестра, па можеме да кажеме дека дури и е во нејзина сенка. Исимена е девојка која има мошне нормален живот. Таа го почитува кралот и неговите одлуки и не е доволно силна и храбра да му се спротивстави, како што тоа го направи нејзината сестра. Исимена е мирна и тивка девојка, односно таа е типичен женски карактер. Таа е наивна и послушна девојка која тивко ги извршува нејзините обврски и кукавички одбива да не го следи божествениот закон, бидејќи се плаши од смртта (во делото на Софокле).

Од друга страна, и покрај нејзиниот тивок карактер, таа е одлучна девојка која во еден момент му се спротивставува на кралот и сака да ја преземе одговорноста со тоа што е обвинета за дело кое таа не го сторила. Со тој чин Софокле ни ја покажува љубовта и поврзаноста помеѓу двете сестри. Исто така, ни покажува дека и Исимена е ориентирана кон семејството и дека за да ѝ даде поддршка на нејзината сестра таа е подготвена да го жртвува и својот живот. На крајот, таа е трагичен лик, бидејќи со смртта на нејзината сестра таа останува сосема сама, без семејство. За Ануј, Исимена е убава и среќна девојка. Таа е русокоса и поубава од Антигона, секогаш убаво облечена во нова облека која блеска на неа. Исимена е девојка која секој маж би ја посакал за жена.

Хемон

Хемон не само што е син на кралот Креон, туку тој е и свршеник на Антигона. Тој е млад човек кој е вљубен во Антигона и би сторил сè за нејзината љубов, дури и би загинал. Хемон е храбар и одлучен човек кој зборува со неговиот татко за да го разубеди да не ја праќа неговата сакана во смрт. Тој го почитува неговиот татко и неговите одлуки без разлика на фактот што се обидува на дипломатски начин да го премисли. Но, Софокле ни покажува дека Хемон е потценет од неговиот татко кој му кажува дека нема да го промени неговиот став. Тој дури е и потценет од Антигона, бидејќи во текот на драмата таа воопшто не го споменува него ниту, пак, чувствата кои таа ги има кон него, сè до самиот крај. Меѓутоа, дури и тука имаме моменти кои се неразумни и несвојствени како, на пример, кога Антигона кажува дека доколку нејзиниот маж почине таа би се премажила... но, со оглед на тоа дека нејзините родители се мртви, таа не може пак да има брат. Овде, со овој нејзин говор, гледаме дека нејзините чувства не се толку силни како неговите, бидејќи тој за неа и за нејзината љубов умира. Ануј, пак, ни дава друга слика, каде што Хемон и Антигона споделуваат љубов еден кон друг. Според Ануј, Хемон е младо момче од кое се очекувало да ја сака убавата Исимена и да ја побара за жена. Но, Хемон носи поинаква одлука. Една вечер кога тој и Исимена танцувале и сè било прекрасно, тој клекнал пред Антигона и ја побарал за жена, по што таа со тажна насмевка веднаш се согласила. Веднаш, уште во прологот, кога Ануј го опишува Хемон, тој вели: „Не знаеше (се мисли на Хемон) дека на земјава не смее да има маж за Антигона и дека таа владетелска титула му го дава само правото да умре“. (Ануј, 2012, стр. 10).

Заклучок

Како што веќе наведовме претходно, *Антигона* од Софокле претставува класична трагедија, додека *Антигона* од Жан Ануј претставува модерна рекреација на веќе споменатата драма. Затоа при компарацијата на овие две драми, акцентот веднаш можеме да го ставиме на клучните разлики помеѓу античката и модерната драма. Начинот на кој се претставени ликовите во драмата на Софокле и на Ануј се разликува со тоа што, иако ликовите во *Антигона* од Ануј живеат во Теба, Ануј ни ги претставува како да живеат во помодерно време каде што искажувањето на јавна љубов не е табу тема, за разлика од ликовите во драмата на Софокле каде што, доколку не ни е веќе најавено дека Антигона е свршеница на Хемон, ние можеби немаше ни да откриеме, бидејќи не постојат конкретни љубовни сцени помеѓу нив двајцата.

Следната разлика помеѓу овие две драми е воочлива уште при изговорот на насловот односно едната драма е со хеленски (Софокле), а другата со француски (Ануј) акцент. Понатаму, исто така доста важна разлика помеѓу двете драми забележуваме во описот на карактерите, т.е. во нивниот надворешен изглед, кој во *Антигона* од Ануј е јасно претставен, но и во нивните чувства. Ануј приложува детален опис на

ликовите за тоа како тие се чувствуваат во дадени моменти. На пример, во неговата драма Антигона јасно ни е опишана како не толку убава девојка која е повлечена. Но, позади сето тоа се крие една борбена и храбра жена која се бори за она во што верува и за она што го сака. Како и да е, главната разлика не е само во структурата на двете драми, туку во самата содржина. На пример, доколку се осврнеме на почетокот на двете драми ќе забележиме дека тие почнуваат на различен начин: разговорот помеѓу Исимена и Антигона кој кај Софокле понатаму веднаш продолжува кон главната тема во драмата, и разговорот помеѓу дадилката и Антигона кај Ануј кој продолжува со љубовна тематика. Понатаму, разговорот на Хемон со неговиот татко и разговорот со Антигона и кралот е различен во двете драми итн. За крај, покрај многуте разлики кои ги проследивме во текот на истражувањето, можеме да кажеме дека *Антигона* од Ануј очигледно се базира на класичната драма на Софокле, со оглед на тоа што драмите започнуваат со тоа што Антигона го закопува својот брат и покрај советот на нејзината сестра. Понатаму, таа му се спротивставува на кралот Креон и тој наредува таа да биде убиена. Во двете драми, не само што умира Антигона, туку умира и нејзиниот сакан Хемон. Двете трагедии имаат делови на сличности и разлики во темата, насловот, содржината, техниката, стилот на презентација итн. И двете се брилијантно трагични драми кои го истражуваат не само ликот и борбеноста на жената туку и праќаат порака дека луѓето треба да бидат храбри и да дадат отпор кон владетелот кога тоа е неопходно.

Користена литература

1. Ануј, Ж. (2012). Антигона. Превод од француски јазик Калиопа Петрушевска. Битола: Конгресен Сервисен Центар; Битола: Микена; Скопје: Макавеј.
2. Софокле. (1995). Антигона. Препев Георги Сталев. Скопје: Детска радост.
*
3. Cook, J. (2004). Comparison between the Original and the Modern Versions of Antigone. веб-страница: <http://jarrod-cook.tripod.com/Antigonecontrast.htm>
4. E-notes. Antigone. What are the Similarities and the Differences between Sophocles' Greek Chorus in Antigone and Anouilh's Chorus in his own Version of Antigone? <https://www.enotes.com/homework-help/what-similarities-differences-between-greek-282147>
5. Griffith, M. (1999). Sophocles Antigone. Cambridge University Press. веб-страница: https://books.google.mk/books?hl=en&lr=&id=WrEjrSGG018C&oi=fnd&pg=PR7&dq=antigone+sophocles&ots=6RIpmHt0WS&sig=2iQeEN8XQCb8Eitlfeg15ZKxDs8&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
6. Morgan, A. N. (1994). Explaining Anouilh's Antigone: A comparison to Sophocles. Department of English of Johnson C. Smith University.

7. Pronko, Leonard C. The world of Jean Anouilh. Los Angeles: University of California Press, 1961. веб-страница:
8. <http://cdm16324.contentdm.oclc.org/cdm/ref/collection/p15170coll2/id/1479>
9. Rayor, J. Diane. (2012). Sophocles' Antigone. A New Translation. Веб-страница:
10. <https://www.cambridge.org/core/books/sophocles-iantigonei/introduction/C6627F62564199BAAA2A2634720EEA82>

Ivona Murgoska
Republic of Macedonia

Mariche Cholakova
Elementary School Krume Volnarski, Prilep, Republic of Macedonia

Reactualization of the Myth Antigone by Sophocles and Anouilh

Abstract: The research focuses on the comparison of Antigone by Sophocles, which is not only one of the most widely read ancient Greek tragedies on the world stage, but it is also one of the most exquisite, most translated and most discussed classical texts of all time, and Antigone by Anouilh which is a modern recreation of the classical Greek drama. More specifically, the study examines the differences and similarities of the two dramas written at different period of time, starting with the title, the content and the structure of the text, the description of the main and supporting characters, and finishing with the analysis of the themes in both dramas.

Keywords: *Antigone, Sophocles, Anouilh, tragedy.*

ГОД. III
БР. 5

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. III
NO 5

